

PROGRAM NAUCZANIA
SZKOŁY MUZYCZNEJ I STOPNIA NR 1
IM. STANISŁAWA WIECHOWICZA W KRAKOWIE

Przedmiot:

O r k i e s t r a

Autor programu:

Roman Buszek

Marek Hampel

Aktualizacja: Stanisław Rzepiela

SPIS TREŚCI

1. Cele kształcenia
2. Warunki niezbędne do realizacji programu
3. Uwagi o realizacji programu
4. Organizacja pracy i metody nauczania
5. Kryteria oceny pracy ucznia
6. Literatura pomocnicza
7. Propozycje repertuaru

Podstawa prawna:

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 lipca 2023 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego Na podstawie art. 46a ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2023 r. poz. 900).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 maja 2023 r. w sprawie ramowych planów nauczania w publicznych szkołach i placówkach artystycznych na podstawie art. 47 ust. 1a i 4a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900)

Statut Szkoły Muzycznej I Stopnia Nr 1 im. Stanisława Wiechowicza w Krakowie.

Cele kształcenia

1. Wiedza

Treści nauczania	Kryteria weryfikacji
	Uczeń:
zasady bezpieczeństwa i higieny pracy;	określa podstawowe warunki bezpieczeństwa i higieny pracy;
	omawia czynniki wpływające na bezpieczeństwo.
wiedza z zakresu gry w orkiestrze	wskazuje podstawowe informacje na temat wykonywanych utworów;
	charakteryzuje zasady pracy w orkiestrze, w tym rolę dyrygenta, koncertmistrza i prymariusza grupy.

Przyswojenie wiedzy z zakresu gry w orkiestrze

2. Umiejętności

A. Wykształcenie umiejętności gry w orkiestrze

Treści nauczania	Kryteria weryfikacji
technika wykonawcza;	Uczeń:
	przygotowuje swój instrument do gry w orkiestrze;
	zachowuje prawidłową postawę podczas gry w orkiestrze;
	identyfikuje swoją partię w partyturze i określa jej rolę w grupie;
	samodzielnie odczytuje zapis nutowy;
	posługuje się specjalistyczną terminologią;
	reaguje na gesty innych członków orkiestry oraz dyrygenta;
	kontroluje spójność dynamiki, artykulacji i brzmienia oraz metroritmiki;

	rozpoznaje i koryguje błędy podczas wspólnej gry;
	kontroluje i koryguje intonację podczas gry.
interpretacja.	wykonuje utwory zgodnie ze stylem danej epoki;
	współtworzy ogólny wyraz artystyczny pod kierunkiem dyrygenta;
	realizuje tekst muzyczny z wykorzystaniem wiedzy z zakresu przedmiotów ogólnomuzycznych.

B. Prezentacja publiczna

Treści nauczania	Kryteria weryfikacji
	Uczeń:
praktyka estradowa.	stosuje zasady poprawnego zachowania podczas występu;
	opanowuje treść;
	koncentruje się podczas występu;

3. Kompetencje

A. Funkcjonowanie w środowisku artystycznym

Treści nauczania	Kryteria weryfikacji
	Uczeń:
rozwój artystyczny i zawodowy;	analizuje własne kompetencje;
	identyfikuje obszary wiedzy i umiejętności wymagające doskonalenia;
	wyznacza sobie cele rozwojowe, sposoby i terminy ich realizacji;

	aktualizuje swoją wiedzę i rozwija umiejętności;
	wykorzystuje różne źródła informacji w celu doskonalenia umiejętności zawodowych;
	aktywnie uczestniczy w życiu artystycznym.
etyka zawodowa.	przestrzega zasad etycznych oraz utrzymuje właściwe relacje w środowisku;
	angażuje się w grę w orkiestrze, biorąc odpowiedzialność za efekt końcowy wspólnej pracy;
	współpracuje w orkiestrze, budując relacje oparte na zaufaniu i wzajemnym szacunku.

Warunki niezbędne do realizacji kształcenia

1. Sala prób – mieszcząca wszystkich członków orkiestry, dostosowana akustycznie albo sala koncertowa lub kameralna.
2. Wyposażenie: odpowiednia liczba krzeseł oraz pulpitów, fortepian lub pianino.
3. Wyposażenie szkoły: sprzęt audiowizualny.

Uwagi o realizacji programu

Praca na zajęciach powinna przebiegać dwukierunkowo. Pierwszy nurt to dalsze kształcenie instrumentalne wychowanków, forma pracy oparta na ćwiczeniu, szkoleniu, studiowaniu podstawowego repertuaru orkiestrowego. Drugi to przygotowanie do publicznych występów zgodnych z planem dydaktyczno – wychowawczym szkoły akcją koncertową dla potrzeb szkoły i środowiska.

Organizacja pracy i metody nauczania

1. Zajęcia orkiestry jako przedmiot lekcji zbiorowych odgrywają szczególną rolę w procesie wychowawczym i kształceniu artystycznym. Wyrabiają właściwą postawę społeczną i osobistą u uczniów oraz kształtują pozytywną motywację do aktywności w pracy nad opanowaniem repertuaru i świadomym uczestnictwem w wydarzeniu artystycznym.
2. Dużą rolę w pracy odgrywają takie czynniki jak: wspólna odpowiedzialność artystyczna, organizacyjna, porządkowa.
3. Program przedmiotu powinien być dostosowany do możliwości technicznych, interpretacyjnych i wykonawczych uczniów. W zajęciach uczestniczą obowiązkowo uczniowie klas 4, 5, 6 działu dziecięcego i klas 2, 3, 4 działu młodzieżowego sekcji instrumentów smyczkowych oraz sekcji instrumentów dętych i perkusji.
4. Praca z zespołem ma charakter głównie ćwiczebny w oparciu o posiadaną przez uczniów różnorodną oraz zintegrowaną na bieżący użytek wiedzę muzyczną. Wiedza ta jest poszerzona i aktualizowana w trakcie pracy zespołowej.
5. Zajęcia należy rozpocząć od precyzyjnego nastrojenia wszystkich instrumentów. Następnie należy rozegrać zespół gamą, etiudą, innymi ćwiczeniami. Bardzo ważnym etapem pracy jest też kontrola wszystkich grających w zespole pod względem jakości brzmienia dźwięku w zależności od stylu i charakteru utworu. Na jakość i pożądany efekt końcowy wpływa w znacznej mierze dostateczna precyzja intonacyjna, rytmiczna, stosowanie odpowiednich środków ekspresji wykonawczej (dynamika, agogika, artykulacja itp.) U uczniów zaczynających grę w orkiestrze należy zwrócić szczególną uwagę na to, by skupiali się nie tylko na swojej indywidualnej grze, ale również byli pilnie wsłuchani w całość brzmienia zespołu. Niejednokrotnie podczas pierwszych zajęć można zaobserwować u tych wychowanków pewien pozytywny muzyczny „szok” (związany z potrzebą adaptacji do licznego zespołu wykonawczego), który oczywiście z czasem mija.
6. Osobnym problemem w zakresie precyzji intonacyjnej, harmonicznnej oraz rytmicznej jest kwestia dostrojenia się do całości aparatu wykonawczego w przypadku pracy nad repertuarem wokalny – instrumentalnym czy solowym. Szczególnym zadaniem prowadzącego zajęcia jest nauka właściwej reakcji na gesty dyrygenta. Powinna to być możliwie szybka i właściwa reakcja poprzez ścisły kontakt dyrygenta i zespołu, co zapewnia harmonijną współpracę. Jest to zadanie trudne, wymagające dużego skupienia zarówno prowadzącego, jak i orkiestrowiczów, dlatego powinno być realizowane na każdym zajęciach.
7. Próby początkowe mają na celu właściwe rozczytanie tekstu utworów. Dobrze jest więc początkowe zajęcia rozpocząć od prób sekcyjnych (np. skrzypce I, II, III, altówki, wiolonczele, kontrabasy, instrumenty dęte, perkusyjne). Czas należy tak rozplanować, aby wykorzystać go na opalowanie, zaznaczenie kierunków i podziału smyczka, ewentualnych korekt dotyczących gry w pozycjach (niektóre trudniejsze odcinki uprościć, aby nie grać wersji w pełni profesjonalnej). Każdorazowo na zajęciach uczniowie powinni posiadać przybory do pisania na wypadek konieczności zaznaczania w tekście ewentualnych zmian graficznych. Po właściwym rozczytaniu należy kontynuować próby sekcyjne, ale w większych grupach instrumentalnych, np. skrzypce I, II i III + altówki, wiolonczele, kontrabasy, aby połączyć ostatecznie cały kwintet smyczkowy. Ostatnim etapem pracy jest połączenie wszystkich grup instrumentów oraz praca np. z chórem czy solistą.

8. Szczególną wartość i walory artystyczne zawierają pozycje z repertuaru muzyki barokowej i klasycznej. Nie należy jednak ograniczać się jedynie do wymienionych okresów z historii muzyki. Uczniowie powinni poznawać również utwory z innych epok. Literatura odpowiadająca poziomowi instrumentalnemu uczniów szkoły muzycznej I stopnia nie jest zbyt obszerna. Należy dokonywać różnego rodzaju adaptacji utworów instrumentalnych, przeróbek, itp. bez szkody dla wartości artystycznej dzieła. Nauczyciel powinien być w stałym kontakcie z nauczycielami przedmiotu głównego wychowanków. Sprzyja to lepszemu opanowaniu utworów pod względem aplikatury, ustalenia kierunku smyczków, pozycji i rodzajów artykulacji możliwych do wykonania. Dodatkowe próby odbywają się tylko w porozumieniu z dyrekcją szkoły.

Kryteria oceny pracy ucznia

Uczniów obowiązuje aktywność na zajęciach. Siedząca postawa podczas gry powinna być prawidłowa, wymaga to szczególnej uwagi nauczyciela. Niezmiernie istotne dla formacji wychowanków jest poczucie kontroli przez prowadzącego, świadomość systematycznej obserwacji zaangażowania w grę, oceny poziomu wkładu pracy wnoszonego do realizacji celu – ostatecznej interpretacji i prezentacji utworu. Dla oceny pracy ucznia następujące kryteria powinny być brane pod uwagę w pierwszej kolejności:

- aktywność i zaangażowanie
- szybkość i dokładność realizacji poleceń nauczyciela
- stopień umiejętności gry *a vista*
- koleżeństwo i pozytywny stosunek do kolegów
- umiejętność dostosowania się do ogółu grających
- zachowanie podczas zajęć, zdolność koncentracji i twórczego myślenia
- stopień opanowania tekstu, znajomość stylu, właściwych wzorów interpretacji utworu
- punktualność i frekwencja

Istotną pomoc dla nauczyciela stanowią współczesne środki techniczne umożliwiające nagranie i odtworzenie granych utworów. Wzorowanie się na najlepszych nagraniach opracowywanych utworów pozytywnie wpływa na jakość interpretacji i prezentacji wykonywanego w trakcie koncertów repertuaru. Na koniec należy wspomnieć o szczególnej odpowiedzialności i roli prowadzącego zajęcia. Dyrygent powinien być przygotowany do każdego zajęcia i dysponować ustalonym planem. Niezwykle istotna jest odpowiednia samodyscyplina nauczyciela, który wypracowuje najwyższe standardy wymagań w pierwszej kolejności u siebie, a następnie od zespołu. Nieoceniona wydaje się rola przyjaznej, ale skupionej atmosfery, wypełnionej pasją i klimatem zamiłowania do wspólnego muzykowania. Od tego bowiem zależy jakość osiągniętego poziomu orkiestry.

Literatura przedmiotu

Chylińska, S. Haraschin, B. Schaffer - *Przewodnik koncertowy*, PWM 1991.

A. Szaliński - *Muzykowanie zespołowe*, Warszawa 1970.

J. Zabłocki – *O technice dyrygowania*, Wydawnictwo COMUK 1962.

T. Tomaszewski - *Psychologia*, PWN Warszawa.

J. Wierszyłowski - *Psychologia muzyki*, PWN 1981.

PROPOZYCJE REPERTUAROWE

UTWORY NA ORKIESTRĘ:

MUZYKA FILMOWA:

- W. Kilar – „Walc” z filmu „Trędowata”
- F. Chuchill – Królowna Śnieżka
- H. Mancini – Różowa pantera
- E. John – Król Lew

CHÓR I ORKIESTRA:

- A. Humdziak – Marchoń
- M. Haydn – Laudate pueri dominum
- A. Panufnik – Pope’s Weeping Willows
- J. S. Bach – Kantata o kawie
- C. Orff – Carmina Burana
- Fr. Schubert – Messa G-dur

KONCERTY SOLOWE:

- H. M. Górecki – Koncert na klawesyn i orkiestrę smyczkową
- „ - - „ - - II Koncert na fortepian i orkiestrę

- B. Hummel – Concerto classico op. 103 b na skrzypce i orkiestrę smyczkową
 P. Huber – Rumanisches koncert na ksylofon i orkiestrę
 W. A. Mozart – Andante c- dur (flet i orkiestra)
 A. Rowley – Miniature concerto na fortepian i orkiestrę
 G. Ph. Telemann – Koncert g – dur na altówkę i orkiestrę
 R. Twardowski – Mały koncert na fortepian i orkiestrę
 A. Vivaldi – Koncert a –moll na dwoje skrzypiec i orkiestrę smyczkową
 - „ - - „ - - Koncert h-moll na czworo skrzypiec i orkiestrę smyczkową

UTWORY NA ORKIESTRĘ BEZ CHÓRU I SOLISTÓW:

- Baird T. – Suita w dawnym stylu
 Beethoven L. – 5 Contretanze
 Bosak M. – Preludium i Fughetta
 Brahms J. – Walzer A-dur
 Bujarski Z. – Bagatela
 Czibulka A. – Stephanie – Gavotte
 Elton J. – The Lion King
 Fibich Z. – Poemat op. 39
 Górecki H. M. – Koncert na klawesyn i orkiestrę smyczkową
 Górecki M. – II Koncert na fortepian i orkiestrę
 Gummesson T. – Śpiewaj razem z nami
 Haydn J. ^ Mozart L. - Symfonia dziecięca
 Haydn M. – Laudate pueri dominum
 Hummel B. – Concertino classico op. 103 b.
 Hundziak A. – Marchott
 Ivanovici J. – Donauwellen
 Joplin S. – „Bethena” A Concert Waltz
 Kiesewetter T. – Tańce Polskie, Suita
 Lohr H. – Tempo! Tempo!
 Mascagni – Cavalleria rusticana
 Monti V. – Czardasz
 Mozart W. A. – Andante C-dur
 Mozart W. A. – Divertimento
 Mozart W. A. – Trzy tańce niemieckie
 Offenbach-Binder – Orfeusz w piekle – Uwertura
 Pachelbel J. - Kanon
 Panufnik A. – Pope’s Weeping Willows
 Panufnk A. – Suita staropolska
 Ravel M. – Concerto pour piano et orchestra
 Rosas J. – Ponad falami
 Saint-Saens C. – Aquarium – “ Karnawał zwierząt ”
 Saint-Saens C. – Finał – “ Karnawał zwierząt ”
 Saint-Saens C. – Skamieniałości – „ Karnawał zwierząt ”
 Schrammel J. – Wien bleibt Wien
 Sikorski K. - 4 Polonezy wersalskie, Polonez 1
 Strauss J. – Bitte schon

Strauss J. –	Kaiser – Walzer op. 437
Strauss J. –	Radetzky – March
Strauss J und J. –	Pizzicato – Polka
Sydor P. B. –	Zaczarowane ogrody
Telemann G. Ph. –	Koncert G-dur (wiolonczela i orkiestra)
Vivaldi A. –	Sinfonia id Do Maggiore
Vivaldi A. –	Koncert na dwoje skrzypiec i orkiestrę
Vivaldi A. –	Koncert h-moll na czworo skrzypiec
Waldteufel E. –	Dolores Walzer
Waldteufel E. -	Espana